

pod čís. 307/1939 prez. zo dňa 7. II. 1939

Vec: Židia neprístupné chovanie.

Predmet: 1. Krajiniskému veliteľstvu
Četníctva v Bratislave.

2. Hlavnému veliteľstvu Hlinkovej
gardy v Bratislave. /Radlinského ul. č. 51/.

Okresné četnícke veliteľstvo z Nového Mesta nad Váhom dňa 8. II. 1939¹⁶ predložilo tunajšiemu úradu zprávu nasledovného znenia: („Hlásim.... v Žiline“).

Keď uvedené okolnosti dávam na vedomie hlavnému veliteľstvu Hlinkovej gardy žiadam o vyrozumienie jednotlivých veliteľstiev že všetci osoby, zdržujúce sa na území Slovenskej krajiny bez ohľadu na národnosť a náboženstvo požívajú právne ochrany jak osobnej tak aj majetkovej bezpečnosti.

V záujme udržovania verejného poriadku a pokoja navrhujem, aby hlavné veliteľstvo H. G. vydalo podriadeným útvarom H. G. vo všetkých obciach smernicu a zakázalo svojvoľné protizákonné zákroky proti osobám i neprajným živlom, menovite proti Židom a aby H. G. bola skôr napomocná bezpečnostným orgánom pri výkone ich služby, keď bude o to týmito požiadaná¹⁷.

Jednotlivé útvary H. G. nech sú dôrazne upozornené, že keď sa budú obdobné neprístupnosti v obciach opakovať, štátobezpečnostné úrady nebudú váhať a proti tým, ktorí svojvoľne, a protizákonne postupujú prisne zakročia.
Brat. 16. II. 1939

(nečitateľný podpis)

SNA, fond Krajiniský úrad – Prezídium, kartón 309, 11003/39 prez.

Dokument 96

Hlásenie Okresného veliteľstva v Novom Meste nad Váhom Krajiniskému veliteľstvu četníctva v Bratislave o protižidovských akciách v okrese. 30. I. 1939 HG kontrolovala kto kupuje u židovských obchodníkov a miestami tomu

¹⁶ K tomuto dokumentu je ale ako príloha priložený dokument datovaný 3. 2. 1939. (vid'. dok. 96). Hlavné veliteľstvo HG (v zastúpení K. Murgaša) napísalo Prezídium slovenskej vlády 30. I. 1939 „Podľa dôvernej správy, obyvateľstvo okresov: Piešťany, Myjava, Nové Mesto n./V., je pobúrené chovaním Židov.. Ich výroky o slov. vláde a slov. národe sú pohoršlivé. Ľud sa dá ľahko utíšiť. Možno očakávať každú chvíľu ostré zákroky proti židom.“ SNA, fond ÚPV, kartón 35, 2160/42.

¹⁷ Časť vety „keď bude o to týmito požiadaná“ je dopísaná pod textom.

aj bránila. 3. 2. 1939 na veľkostatku Žida Horvátha v Častkovciach niekto vylámal súkromné telefonické vedenie, keď to prišli četníci vyšetrovať, postavila sa proti tomu v podstate celá dedina a veľkostatkár musel pred nastúpenou HG vyhlásiť, že HG z toho neupodozrieva.

Okresné četnícke veliteľstvo Nové Mesto nad Váhom.

Čís. jedn. 31dôv./39.

Nové Mesto n/V., 3. február 1939.

Vec: Židia – neprístojné chovanie.

Odpoveď k č. j. 69./39 zo dňa 1. 2. 1939

Krajinské veliteľstvo četníctva Bratislava.

Hlásim, že v tunajšom okrese sa v poslednom čase dosiaľ nevyskytlo neprístojné a neslušné chovanie sa tunajších Židov voči slovenskému obyvateľstvu. Taktiež tu neboli dosiaľ zistené ani oznámené žiadne prípady, že by Židia urážali a neslušne poburujúce sa vyslovovali o slovenskej vláde a slovenskom národe.

V tunajšom okrese sa vyskytly doposiaľ len tri prípady surového podlého urážania slovenskej vlády a to vo dvoch prípadoch boli páchatelmi Slováci a v jednom prípade Čech. Vo všetkých prípadoch četníctvo proti týmto páchatelom patrične zakročilo.

Židovské obyvateľstvo sa chová väčšinou pokojne, je následkom posledných zmien v usporiadaní štátu ustrašené, stráni sa verejnosti a nikto zo Židov sa neodváža neslušne sa vyslovať o slovenskej vláde a slovenskom národe. Naopak židia prehlasujú, že sa ochotne podriadia zákonom slovenského snemu, ktoré majú byť v ich otázke vydané.

Nenávisť proti Židom sa tu vystupňovala len po tieto dni.

Dňa 30. januára 1939 dopoludnia vykonávali totiž niektorí uniformovaní príslušníci HG svojvoľne stráž pred židovskými obchodmi¹⁸ v Novom Meste nad Váhom a zisťovali, ktorí z kresťanských obyvateľov chodia k Židom nakupovať. Miestami tiež aj zabráňovali obyvateľstvu vstup do židovských obchodov, čo zapríčinilo u Židov veľký strach a rozrušenie. Keď táto svojvoľne podniknutá akcia HG bola neskoršie na základe nariadenia krajinského úradu tunajším okresným úradom zakázaná a zisťované, kto akciu túto nariadil, bolo príslušníkmi HG kritizované, že úrady chránia Židov.

Dňa 1. februára 1939 večer prišiel predmetnú záležitosť vyšetriť pobočník hlavného veliteľa HG pán náčelník Murgaš¹⁹, ktorý s týmto postupom miestnej HG nesúhlasil a vytýkal členom HG, že ani to sa nemalo stať

¹⁸ Podobný prípad sa stal napr. aj v Spišskej Novej Vsi. Vid'. Hlásenie Okresného úradu v Spiš. N. Vsi Prezidiu krajinského úradu z 20.2.1938. SNA, fond Krajinský úrad – Prezídium, 307/39 prez.

¹⁹ Pozri dok. 51.

a vyzval gardistov, aby podobné svojvoľné akcie nevykonávali, ale aby vyčkali, až budú vydané protižidovské zákony slovenským snemom. Po tomto vyšetrovaní nastalo u niektorých členov HG priame pohoršenie proti Židom, lebo vyšlo na javo, že tunajší Židia sa nesnažili túto záležitosť urovnať u miestnych úradov, veliteľstve HG a ani četníctvu prípad neoznámili, ale podali sťažnosť v tejto veci priamo na krajinský úrad do Bratislavy. Sťažnosť táto mala byť tendenčná a v tom smysle, ako by HG vyvolala v Novom Meste nad Váhom nepokoje.

V dôsledku toho radikálnejší členovia HG vyhlasujú, že budú žiadať od Židov satisfakcie, tiež aby složili aspoň 1.000.000 Kč na národné účely, že nebudú čakať až Židia vyvezú všetok kapitál zo Slovenska a spravia si poriadok so Židmi sami.

Avšak stupňovanie nenávisti oproti Židom zapričiňuje ostrá protižidovská agitácia a viedeňsky slovenský rozhlas. Dosiaľ bol všade v okrese za súčinnosti HG udržaný verejný poriadok a pokoj a nikde nedošlo k incidentom medzi kresťanským a židovským obyvateľstvom.

Stupňovaná nenávisť proti Židom však skutočne vzbudzuje teraz obavy, že by mohlo obyvateľstvo podniknúť nerozvážlivé zákroky proti Židom, čoho dôkazom je nasledujúci prípad:

V noci na 3. februára 1939 vylámali neznámi páchatelia na veľkostatku Žida Oskára Horvatha v Častkovciach 9 telefónnych stĺpov – súkromného telefónu-, telefónne vedenie pretrhali, potom vošli ku kaštielu Horvatha a tam rozbili skalami 26 okenných tabuľ a spôsobili tým škodu v čiastke asi 500.-Kčs.

Keďže som bol informovaný, že obyvateľstvo v Častkovciach je nepriateľsky zaujaté proti Židovi Horvathovi, odišiel som osobne s trojčlennou hliadkou z četníckej stanice v Novom Meste nad Váhom a s trojčlennou hliadkou z četníckej stanice v Čachticiach, aby som prípad tento vyšetril. Keď som prišiel s četníctvom do Častkoviec a obyvateľstvo sa tam dozvedelo, že četníctvo prišlo zmiernený prípad vyšetrovať, bolo ihneď vytrúbené k nástupu HG, ktorá hneď nastúpila a väčšinou všetko, obyvateľstvo povychodilo z domov na ulicu, na znamenie to protestu proti vyšetrovaniu činu, ktorý bol v noci spáchaný na majetku veľkostatkára Žida Horvatha. Potom pochodovala HG ku kaštielu Horvatha a tam tohoto žiadala, by pred gardou vyhlásil, že gardistov z poškodenia telefónu a oblokov nepodozrieva ani neobviňuje, že by to boli oni urobili. Horvath potom toto vyhlásenie aj pred nastúpenou gardou musel urobiť.

Obyvateľstvo obce Častkoviec /:v počte 850 osôb:/ bolo na veľkostatkára Žida Horvátha tak rozčúlené a pohoršené, že sa dalo len pekným a priateľským spôsobom utíšiť. Všade bolo počuť výkriky a slová: „Žida netreba brániť“.

Pokračovanie vo vyšetrovaní predmetného prípadu bolo za uvedenej situácie prezatým úplne nemožné, lebo nikto z obyvateľstva nechcel nič vo veci vypovedať, takže toto pátranie ostalo bezvýsledné.

Požiadal som však veliteľa HG v Častkovciach, aby za súčinnosti četníctva v Čachticiach zamedzili ďalšie poškodzovanie vzorne zariadeného veľkostatku Žida Horvatha, čo tento aj prisľúbil urobiť a vyhlásil, že sa na tomto veľkostatku nesmie už nič poškodiť.

Obyvateľstvo v obci Častkovciach označuje všeobecne veľkostatkára Žida Horvatha za vykorisťovateľa, utlačovateľa a otrokára slovenského ľudu.

Je preto pravdivé, že rozhnevaný ľud sa dá v takýchto prípadoch len veľmi ťažko utíšiť a postup bezpečnostných orgánov je tu veľmi ťažký a vyžaduje veľkej rozvážnosti, obozretnosti a trpelivosti.

Najväčšia nenávisť u obyvateľstva je tu proti židovským bohatým obchodníkom a židovským veľkostatkárom.

Ľud si vysvetľuje terajšie pomery tak, že v terajších časoch sa môže čokoľvek a beztrestne podniknúť proti Židom, lebo že už nie sú Židia zákonmi chránení.

Nenávisť proti Židom u tunajšieho obyvateľstva nie je však len z terajších časov, ale je tu zakorenená v slovenskom ľude-najmä vidieckom- už z časov predošlých, kedy Židia bezohľadne vykorisťovali slovenský ľud, pripravovali ho podvodnými machináciami o majetky a neslušné, ako aj neľudsky s ním zaobchádzali.

Rozpráva sa tu sice, že Židia tajne vyvážajú kapitál do Českých zemí, avšak žiaden konkrétny prípad tu dosiaľ nebol zistený. Je však pradedpodobné, že židia tajne vyvážajú kapitál do zahraničia, lebo väčšina mladých židov sa tu pripravuje k vystaňovaniu do cudziny.

Dnešného dňa sa tu práve zase vyskytla protižidovská agitácia šeptom, že dňa 6. februára 1939 sa tu pripravuje rabovačka proti Židom a to u príležitosti výročného výkladného trhu v Novom Meste nad Váhom.

Prípad som hlásil okresnému náčelníkovi a zosilnil som na tento deň miestnu četnícku stanicu četníckymi hliadkami zo susedných staníc v okrese. Taktiež som vyrozumel prípade četnícky pohotovostný oddiel v Žiline.

V zaujme udržania verejného poridku a pokoja bolo by účelné aby hlavné veliteľstvo HG vydalo podriadených útvarom HG vo všetkých obciach smernice a zakázalo svojvoľné a protizákonné zákroky proti Židom a aby HG bola nápomocná bezpečnostným orgánom pri výkone ich služby.

Miestna HG bola už v tomto smere náčelníkom HG ústne poučená.

Okresný četnícky veliteľ
(nečitateľný podpis)